

de *Geus*, però potser s'explicaria per transposició de la -i- de l'etimón basc que anem a veure, puix que també es troba *Le Jois*, com veurem, forma antiga del nom del riu, junt amb *Jos* de 1344 (PRaymond, *Di. Top. BPyr.*). En tot cas el fet de designar una vall, ja lliga amb el significat etimològic que veurem.

ETIM. Categòricament podem assegurar aquí l'origen basc o ibero-basc, molt conforme a l'àrea de tots aqueixos topònims. Però ens podem adherir essencialment a l'etimologia suggerida a M-Lübke (BDC xi, 7) per la forma *lausia*, la més antiga, de l'Acte de C. SdUrg. El verb basc *iaus* es revela com pertanyent als elements més primigenis de la llengua pel fet de ser un verb sense desinència, o bé, amb l'antiga desinència *-i: iausi*, totes dues usals.

El significat no sols no és uniforme, sinó que canvia vàriament, segons els dialectes, i també en accepcions, variades en l'interior d'alguns d'ells. En els dial. basco-occidentals és «levantar, sostenere»; en els orientals, almenys alt i baix-navarrès i labortà, «soportar» i «produir (fruta)»; a tots ells, junt amb una variant amb reducció del diftong: *Jaso* en aquells, *jasan* en aquests; però com ens ensenya Mitxelena, la forma primitiva fou *jaus-* amb el diftong conservat: com *jauso* «levantar» en els arcaics *Refranes y Sentencias* biscaïns de l'any 1586, i cf. encara *joso* en Larramendi (Mitxelena, *Fon. Hist. Vca.*) En fi, tenim *ius* i *iausi* «tombar» en els conservadors parlars basco-francescos.

En síntesi, el substrat semàntic comú a totes les accs., i tots els dial. bc., és el de 'pendent': en direcció bifurcada: d'una banda: 'cap avall': 'caure, davallar'; d'altra banda cap amunt: 'aixecar', 'portar' i 'produir'. Tant el nostre *Josa de Cadí*, com els congèneres bearnesos, designen llocs situats en valls pregones i pendents, i pel que veig, això s'aplica també als homònims aragonesos (recordem que *GarCipollera* ve de VALLEM CEPULLARIA = *Vallcebollera* de Cerdanya).

En conclusió, *Josa*, junt amb els seus homònims d'Aragó: i de Bearn, ve d'un basco-ibèric JAUS-A, 'el pendent', amb aglutinació de l'article basc -A postposat.

*JOU i els seus probables derivats*¹

En toponímia es tracta d'una aplicació metafòrica del ll. JÜGUM (l'aparell de junyar animals) a la noció de paratge a la carena d'una muntanya, on la carena s'inflexiona, baixant fins al punt que uneix dos puigs o sectors més elevats, i deixant pas a una via o camí; s'hi combinava la visió del perfil de la carena incurvat cap a baix, comparable a la curvatura del jou de tracció. I, essent el punt més alt dins la trajectòria del camí, també passà a significar 'cim de la pujada, en

una via'; i fins 'cim d'un pujol o muntanya'. Així ja en llatí: *jugum collis, summum jugum Pyrenaei* etc.

D'on els nombrosos NLL catalans *Coll de Jou*, de vegades simplement *Jou*, o *El Jou*; i molts derivats com *Coll-joell* o *-jovell, Trejuvell* etc. Sobre això ja s'explica Balari, *Oríg.* 96 ss., i *E.T.C.* II, 21, 18n. (lín. 7). Recordem, de memòria: *Coll de Jou*, entre el Berguedà (Bagà-Grèixer) i Cerdanya (Das); *Coll de Jou* a Andorra (damunt St. Julià de Lòria); i moltíssims, de cap a cap dels nostres Pirineus.

Afegim-hi encara: «ipsa calme que dicunt *Iove*» que figura en un document de 960 com afrontació de St. Joan de les Abadesses i d'una *villa q. d. Gesse* (permuta del Comte de Cerdanya amb l'abadessa: Udina, *Arch.* Cond. S. x. § 150, p. 316.11). Com que és «in Ripullense» deu ser diferent del *Jovo* de 982 (que cito més avall del Comtat de Besalú).

JOU. Poble pallarès, a l'alta Vall d'Àneu.

PRON. LOCAL: *žōu* en l'enq. d'allí i en el seu agreg. *La Guingueta* (xxxvii, 64-66). Ja 839 *Jouo*, Acta C. SdUrg., id. còpia S. XII, no en el Capbreu vulgar (ed. PPujol, § 27); comentari històric-geogràfic en Abadal *P. i R.*, pp. 18*, 169 i 194 (s'han extraviat algunes cèdules que havíem fet del nom d'aquest poble).

No es pot assegurar ben bé que sigui un cas del JUGUM toponímic en qüestió. Els motius de dubte no són gaire per la forma antiga *Jouo*, perquè les formes dels NLL en l'Acta SdUrg. sovint no responen a una tradició ben antiga, (hi ha bastants casos de llatinització de la forma vulgar), ni per la *ō* oberta de la pron. actual, car en el nom del *jou*, com en el del *pou* (PUTEUS), hi coexisteix la pron. *jōu* per diferenciació: amb gran extensió a Cerdanya i a molts punts del cat. occid. (Torrelameu), i del valencià en general (on ja és la pron. assegurada per moltes rimes d'Ausiàs Marc: *DECat* 908b11-23, 30-41, 44).

Tampoc, però, la situació actual del poble de Jou, al fons d'una vall, bastant pendent, afl. dr. de la Noguera, no hi coincideix. Tanmateix cap d'aquestes raons ni llur suma, no són decisives: el camí principal que porta a Jou, des de la ribera de la N. Pallaresa, és el que seguirà cap a Son i l'alta muntanya (Sorpe i la Bonaigua); damunt de les cases de Jou, passa per una collada bastant alta i marcada, per seguir, després, sempre pujant, fins a Son. És possible, doncs, ben mirat, que al poble el nom li vingui d'aquest pas secundari, però important, o «*summum collis*».

L'única alternativa, tanmateix, seria un nom pagà del déu JÖVIS, forma de *Juppiter*, JÖVEM en acusatiu, que és la forma normal en romànic: tal com ho hem sospitat del *Colldejou* tarragonès, i del riu aranès *Joëu* pr. *žūēū* (PVARGc. 519a1, cf. § 23 Fon.). Però aquí fóra ben difícil pensar en cap temple pagà ni oratori: en aquest còrrec inclinat; ni en un santuari, com en aquells. Tampoc hi ha restes romanes, ni hi fóra